

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

Prudenci Bertrana, una alenada salvatge

PERFIL

PRUDENCI BERTRANA (1867-1941) ÉS UN DELS GRANS NOMS DEL MODERNISME CATALÀ GRÀCIES A 'JOSAFAT'. PERÒ EL SEU LLEGAT LITERARI VA MOLT MÉS ENLLÀ D'UNA SOLA ESCOLA I PER PRIMER COP ES REUNEIXEN ELS SEUS CONTES

MARINA
PORRAS

L'any 1909 Maragall va escriure a Bertrana una carta elogiosa en què l'animava a seguir escrivint i en què deia: "Es declama molt contra el rusticisme i jo crec que encara s'ha de començar, perquè en realitat no sabem el que és". Tota l'obra de Bertrana podria ser un intent de respondre a aquesta pregunta, un enorme assaig sobre què és el ruralisme (o rusticisme). Potser una de les millors respostes la dona Bertrana en aquesta frase: "La terra no es deixa trepitjar impunement". No és gens freqüent trobar en la seva obra frases tan severes i contundents. De fet, hi veurem sempre un esforç per fugir de la transcendència. Ell mateix escrivia, al pròleg d'un dels seus reculls, una petició: "Oh lector! Jo no et voldria pas massa intel·lectual; jo no et voldria pas massa profund; jo desitjo que tinguis l'enteniment fresc i el cor senzill". En aquestes instruccions hi

L'any 1909 Maragall va escriure a Bertrana una carta elogiosa en què l'animava a seguir escrivint i en què deia: "Es declama molt contra el rusticisme i jo crec que encara s'ha de començar, perquè en realitat no sabem el que és". Tota l'obra de Bertrana podria ser un intent de respondre a aquesta pregunta, un enorme assaig sobre què és el ruralisme (o rusticisme). Potser una de les millors respostes la dona Bertrana en aquesta frase: "La terra no es deixa trepitjar impunement". No és gens freqüent trobar en la seva obra frases tan severes i contundents. De fet, hi veurem sempre un esforç per fugir de la transcendència. Ell mateix escrivia, al pròleg d'un dels seus reculls, una petició: "Oh lector! Jo no et voldria pas massa intel·lectual; jo no et voldria pas massa profund; jo desitjo que tinguis l'enteniment fresc i el cor senzill". En aquestes instruccions hi

podem veure la virtut i alhora el defecte de la seva literatura. Bertrana era un observador agudísim, sabia transformar el paisatge en paraules i tenia un domini admirable de la llengua; però el seu posat d'artista rousseauià devot de la natura el fa un escriptor massa càndid i afectat.

Però cal ser justos, perquè Bertrana no ho ha tingut fàcil amb la posteritat i és un escriptor difícil de situar al cànon de la literatura catalana. Com explica Xavier Pla al pròleg de l'obra que ens ocupa, Bertrana està situat entre dos titans del tombant de segle com són Víctor Català i Joaquim Ruyra. També es troba entre el Modernisme i el Noucentisme, entre la literatura i el periodisme. El crític Maurici Serrahima el definia com "un autor de transició, situat en una mena de pont entre els temps nous i la novel·la del segle XIX". Potser per això la seva és una posició problemàtica; per això és poc llegit i (fins ara) editorialment poc cuidat. La posició de Bertrana també va ser complicada en vida: en un panorama literari en què el Noucentisme afirmava poderós i exclouent el seu programa, Bertrana va haver de reivindicar la figura d'artista pur, gairebé místic. Contra l'elitisme noucentista, es definia a ell mateix amb "senzillesa camperola", com un "pobre artista bosquetà, amant del silenci i de les augustes quietuds de les muntanyes". Bertrana es va sentir sempre un incomprès; tot i que, com recorda Xavier Pla, col·laborava als principals diaris i revistes de l'època, editava a les editorials més importants del país i guanyava els premis més prestigiosos.

Una notícia editorial important

Que Bertrana va ser un autor prolífic ho constata aquest recull, que aplega tots els seus contes: més de cent relats, que sumen gairebé mil pàgines, publicats entre el 1899 i el 1937. Com és obvi en una obra d'aquesta magnitud, no tots els contes són igual de bons. Podríem dir que moltíssimes pàgines són d'una qualitat molt modesta. Però la seva publicació és una

TOTS ELS CONTES
PRUDENCI BERTRANA
EDICIONS DE LA EINA GEMINADA
992 PÀG. / 36 €

HI HA EN BERTRANA UNA CONSCIÈNCIA FATALISTA QUE FA MOLT BONS ALGUNS CONTES, QUAN EXPLICA LA DESESPERANÇA DE PERSONATGES QUE FUGEN D'UN DESTÍ TRÀGIC

notícia important no només a nivell literari: era incompreensible que no tinguéssim disponible l'obra d'un autor que ocupa un lloc rellevant en la nostra literatura. A més, trobar tots els relats en un volum permet veure l'evolució de la veu narrativa: una veu que comença reiterativa i afectada i va corregint-se, tot i que manté unes divagacions que Bertrana no va saber controlar. El que es manté constant és la importància de la natura, protagonista indiscutible dels contes. El tema de Bertrana no és cap altre que el paisatge i els éssers que l'habituen. Per això Josep Pla pot dir que "li tiraven en cara la cosa bosquetana, l'escopeta i el sarró, les masies de secà, les lloques, les oques i els ànecs". Però el seu ruralisme no és decoratiu, com ja adverteix dient "la terra no es deixa trepitjar impunement". Hi ha en Bertrana una consciència fatalista que fa molt bons alguns dels contes, quan se centra a explicar la desesperança de les vides d'uns personatges que lluiten inútilment per escapar d'un destí tràgic. Pla ho va dir molt bé: "Bertrana veu el joc elemental de les coses, els sentiments primaris, el grotesc, el punt d'inacabat i trist de les fetes de la vida -el fracàs".

Bertrana es feia el despreocupat, però rere aquest posat hi ha un narrador intel·ligent, un escriptor que va viure artísticament en la natura però que era molt conscient de les conseqüències de trepitjar la terra. Cal celebrar que aquest 2017 -Any Bertrana- oferirà la possibilitat d'aprofundir en una figura molt complicada de situar, en un escriptor feréstec que s'agradava molt fent proclamaments com aquesta amb actitud de pagès incivil: "Si alguna volta us manca una alenada salvatge que us redimeixi de la vostra civilitat, crideu-me".

WIKIPEDIA

Els freds escenaris del passat

PERE
ANTONI
PONS

El gènere de la novel·la històrica dona els seus fruits més valuosos quan corrobora la sentència faulkneriana segons la qual "el passat no és mort, ni tan sols és passat". Vull dir que les novel·les històriques més reeixides són les que reconstrueixen i fan reviure una època pretèrita i a més connecten, com en un joc de miralls, els conflictes i els dilemes del passat amb el present de l'autor i dels lectors.

Si ha nevat, la interessant segona novel·la de Paco Esteve i Benito Bromera (Agres, País Valencià, 1979), funciona més bé en la seva faceta reestructora que no pas a l'hora de mostrar que aquell temps i aquell món

perduts que rescata literàriament -l'últim terç del segle XIX a la zona d'entre Xàtiva i Alcoi- encara ens poden interpel·lar. Cal aclarir de seguida, en tot cas, que Esteve no comet el pecat capital de molts autors de novel·la històrica: fer servir el passat d'una manera només decorativa. Més aviat passa el contrari, aquí. Un dels punts forts de *Si ha nevat* són tot el seguit de rigorosos detalls que donen relleu a l'ambientació històrica, fins al punt que la prolixitat amb què és descrit el context de vegades va en detriment de la fluïdesa narrativa i de la naturalesa dramàtica d'algunes escenes. L'argu-

ment de la novel·la es desplega en tres plans temporals, descompensats en termes d'extensió i de rellevància. Jordi Llopis, ja molt vell, es proposa, abans de morir, fer la biografia d'un home singular mort dècades enrere, Joan el Coces, un nevat i saludador -presumptament dotat amb la gràcia de guarir- que va conèixer quan ell era un periodista principiant.

Una realitat oblidada

En la negra postguerra, Joan el Coces va representar, per al jove Llopis, la descoberta d'una realitat oblidada: la d'uns homes i dones que encara havien

SI HA NEVAT
PACO ESTEVE
I BENEITO BROMERA
PREMI ENRIC VALOR
DE NOVEL·LA
296 PÀG. / 19,95 €

viscut en simbiosi amb la dura naturalesa i que continuament havien sofert els embats de les transformacions polítiques, socials i econòmiques d'una època marcada per la Tercera Guerra Carlina, pel caciquisme, per les guerres d'ultramar, per l'emergència de la burgesia i per l'incipient obrerisme.

Si bé al principi intenta mantenir un cert equilibri estructural del conjunt, Paco Esteve acaba carregant tot el pes de la novel·la en la recreació de la joventut de Joan el Coces, cosa que llasta els dos altres plans narratius, que queden esquemàtics. Amb tot, *Si ha nevat* està escrita en una prosa treballada i se sosté sobre una exhaustiva feina de documentació, dues virtuts que garanteixen, en general, una lectura profitosa.